

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Udrag fra Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 219. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius05val-shoot-idm140381308302704/facsimile.pdf> (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

i den ovf. nævnte Anm. af Visitatsbogen (Dagbl. ²²/_s 1873, S. 3) henleder Opmærksomheden paa en Herredagsdombog fra 1547 (nu i Rigsarkivet), i hvilken det S. 172 berettes. at en Bonde Per Hansen i Herlev, der af Mogens Godske, Befalingsmand paa Roskildegaard var beskyldt for at tiende uretteligt, stevnede denne og tiltalte ham for 5 Daler, „som hans riidefogitt hagitt tagitt hannem fraa for tyende, oc beretthe, att handt tilbødt hannem, att handt motthe kalte hans korn op, och handt thet icke gjøre wille, men att handt endelig wille hagdt hannem wtj kulhusBitt, wden handt wille giffue hannem Bamme fem daler“. Herefter synes det givet, at Kulhuset var en Straffeanstalt — mulig en Anstalt for Tvangsarbejde i Lighed med Bremerholm. Rigsarkivar L. Laursen har været saa venlig at lade undersøge, om Kulhuset skulde findes i andre samtidige eller senere Aktstykker, men Undersøgelsen førte ikke til noget positivt Resultat.

S. 140 L. 23 f. *paa herris himmelfards dag*] Fejl for *paa vor herris himmelfards dag* eller *paa herrins h.*

S. 140 L. 24. *Hæm*] d. e. *Hæm(b)*, Ringsted Herred.

S. 140 L. 30. *at thoe*] G (RT) retter uden Grund til: *at de to.*

S. 141 L. 1. *den Rosenggaard*] „Rosenggaarden, en Afkrog med Haver og spredt Bebyggelse tæt ind under Bymurene, hvor Rakkeren boede og alskens Skrabsammen holdt til“, Hugo Mathiessen, *De kagstrøgne*, 27; jfr. sa. *Forl. Gamle Gader*, 21 f. og Carl Bruun, København, I. 207.

S. 141 L. 3. *Nu*] her har Grundtvig (G. 127) forfattet en længere Passus, saalydende: „*Nu sidder vel end mangen skarns skøge baade vdi købsted oc paa landsby, der du maat vel vocte oc vare dig for*“. Der er ikke nogen som helst Hjemmel for dette Indskud, der er interpoleret paa bar Bund; RT følger G.

S. 141 L. 15. *dibber*] „driver Utugt“, Kalk. I* 48, V. 174.

S. 141 L. 19. *der som fult sadant skarns folch er*] *fult* opfattes af Grundtvig som „fuldt“ og rettes til *fult aff* (G 128 L. 1); ogsaa Thorsen opfatter *fult* som „fuldt“, men indfører ikke „af“ (T 161); *fult* er maaske snarere Neutr. af *ful*, „afskyelig“, saa Texten maa gengives: „der hvor afskyeligt saadant Skarnsfolk er osv.“. Iøvrigt bruger Palladius ofte *fult* = *fult aff*, se fx. Skt. Peders Skib, foran Bind III. 119 Note til S. 53 L. 25.

S. 141 L. 23 f. *straxt faar hun sin kaabe paa sit hoffuet*] maaske dette Udtryk simpelt hen betyder, at hun skjuler sit Ansigt med Kaaben, for at ingen skal opdage hende, før hun har faaet sit Bytte fat. Rimeligere er det dog, at Skøgen har villet maskere

sig som sørgeklaedt Dannekvinde. At gaa med Kaaben over Hovedet var nemlig Skik for sørgende: „*Om nogen haffuer mist sin neste Slechte, . . . Tha (skal) thennem Att thillstedis Att gange med thieris Kobber paa hoffuitt . . . wedt en halff Aars tiidt*“ hedder det i et Ribe-Aktstykke fra 1607 (Progr. f. Ribe, 1835, Bilag S. 20—21), se iøvr. Kalk. II. 689^a. Men Kaaben maatte kun bæres af uberygtede Kvinder; i Kr. II.s „verdslige Lov“ 1521 (Kolderup-Rosenvinge, Gl. da. Love, IV. 108) hedder det, at Skøger „ey skulle bære . . . Koober, paa thet mand thennom kende kand fore andre Dandequinner“; jfr. Hugo Matthiessen, *De kagstrøgne*, S. 19, og se iøvr. Kalk. I. c.

S. 141 L. 30. *snibe*] „snøfte“; jy. *snibe*, jfr. Feilb. III. 433: *snib-dug* = Lommetørklæde.

S. 142 L. 3 ff. *hine ugudelige byefogder* osv.] jfr. L. 16: *ugudelig edellfolch, hærretzfogder och slodtzfogder*. At Øvrigheden beskyttede Prostitutionen mod en vis Afgift var overalt almindeligt, se Hugo Matthiessen, *De kagstrøgne*, Kap. I—II; m. H. t. nærv. Sted se anf. Skr. S. 43 f.

S. 142 L. 7 f. *selge synd oc fordatninge* (∴ *fordagtinge*, udtalt: *fordattinge*) *synder*] „sælge Synd og hjælpe ell. slutte Overenskomst med Syndere“ (jfr. Kalk. I. 603^a).

S. 142 L. 9. *forskichede*] for senere tilføjet af Skriveren.

S. 142 L. 13 f. *det vaar got at vere fouget* osv.] se Noten til S. 44 L. 1.

S. 142 L. 24 f. *selge deris øll . . . med sadant folch*] „sælge deres Øl til saadanne Folk“.

S. 142 L. 26 f. *du tørst iche belade dig met fremmede synder*] „du behøver ikke at behæfte dig med andres Synder“.

S. 142 L. 33. *iche*] udelades i G (!).

S. 143 L. 1. *onde. Nu*] Hs. *onde, Nu*.

S. 143 L. 4—S. 144 L. 21. Dette Stykke er benyttet i Bogen om Drukkenskab, jfr. Bind IV. 209—10 og Indl. foran S. 13.

Følgende Afvigelser kan nævnes:

S. 143 L. 5: *och schulle driche en skaal øll*; D: *at dricke en dryck øl*. — L. 6: efter *andre* er i D tilføjet: *i Gilde oc Gestebud eller andre erlige Samsæde*. — L. 7: efter *sig* er i D tilføjet: *oc ver du god faar dig*. — L. 8: efter *ugudelig* er i D tilføjet: *hine Bagtalere oc Bag^o uaskere*. — L. 9 f: *Nu sider næsen iche vdi hoffuedet paa dem, som de vilde haffue den skaaren*; D: *nu sidder iche næsen i hoffuedit paa den/ som de vilde haffue hende siddendis/ nu staar klæderne iche skaarne om den/ som de vilde haffue dem skaarne*. Muligvis er Bogens Text den oprindelige, idet Afskriveren har sprunget fra det første til det